

GŁÓWNY INSPEKTOR SANITARNY

HŚ.NZ.52.5.2023

Warszawa, dnia 15 marca 2023 r.

Pan
Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

odpowiadając na wystąpienie z dnia 6 lutego 2023 r., znak: V.7203.30.2020.MŻ/JL, dotyczące narastającego problemu zanieczyszczenia sztucznym światłem w przestrzeni publicznej - tak zwanego zanieczyszczenia świetlnego, uprzejmie proszę o przyjęcie poniższych wyjaśnień.

W zakresie pytania nr 1 cyt.:

„Czy problem wpływu sztucznego światła w przestrzeni publicznej na zdrowie obywateli był lub jest przedmiotem zainteresowania Inspekcji? Jeżeli tak, to jakie działania (w tym legislacyjne) byłyby, zdaniem Pana Inspektora, wskazane, aby zmniejszyć negatywne oddziaływanie zanieczyszczenia świetlnego na zdrowie ludzi?”, uprzejmie proszę o przyjęcie następujących informacji.

Wobec braku jednoznacznej definicji przestrzeni publicznej oraz posługując się słownikowymi objaśnieniami, a także biorąc pod uwagę różne formy i funkcje przestrzeni publicznej, wydaje się zasadne, aby przedmiotowe zagadnienie rozpatrywać pod kątem dwóch głównych typów przestrzeni publicznej tj.:

- obszaru wewnętrznego dotyczącego przestrzeni wewnątrz budynków, w tym m.in. budynków użyteczności publicznej,
- obszaru zewnętrznego rozumianego m.in. jako drogi, ulice czy place miejskie.

W odniesieniu do obszaru wewnętrznego dotyczące przestrzeni publicznej wewnątrz budynków, w tym m.in. budynków użyteczności publicznej uprzejmie informuję, że organy

Państwowej Inspekcji Sanitarnej na podstawie ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej¹ realizują zadania z zakresu zdrowia publicznego, w szczególności poprzez kontrolę przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi m.in. w odniesieniu do zapewnienia właściwego natężenia oświetlenia światłem sztucznym.

W ramach sprawowania bieżącego nadzoru nad zakładami pracy² organy Państwowej Inspekcji przeprowadzają m.in. badania i pomiary czynników uciążliwych w środowisku pracy (m.in. oświetlenie w miejscu pracy), dokonując przy tym kontroli i oceny stanowisk pracy tj. czy natężenie oświetlenia elektrycznego na stanowisku pracy spełnia wymagania określone w obowiązującej normie³.

W zakresie realizacji zadań dotyczących obszaru higieny dzieci i młodzieży⁴ organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej podczas sprawowania bieżącego nadzoru nad placówkami nauczania i wychowania weryfikują zapewnienie prawidłowych warunków i odpowiedniej organizacji pracy ucznia, w tym m.in. prowadzą bieżący monitoring w zakresie posiadania przez placówkę pomiarów natężenia oświetlenia sztucznego - w szczególności kontrole te są zintensyfikowane w okresie trwania ferii letnich w ramach podejmowanych działań dotyczących oceny przygotowania szkół do rozpoczęcia nowego roku szkolnego. Podczas kontroli sanitarnych dodatkowo sprawdzane jest m.in. zaopatrzenie punktów świetlnych w osłony, ich czystość, jak również stopień zużycia świetlówek. Odnosząc się do uzyskanych wyników z podjętych działań kontrolnych przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej dotyczących oceny przygotowania szkół do rozpoczęcia roku szkolnego 2022/2023, spośród 5054 skontrolowanych szkół, 97% z nich dysponowało prawidłowymi wynikami pomiarów natężenia oświetlenia sztucznego.

Należy podkreślić, że istotnym elementem sprawowanego bieżącego nadzoru przez Państwową Inspekcję Sanitarną jest również edukacja. Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej prowadzą działania informacyjno-edukacyjne skierowane do:

- pracodawców w celu zapewnienia właściwych warunków pracy w zakresie natężenia oświetlenia elektrycznego na stanowisku pracy,
- dyrektorów placówek mające na celu uświadomienie istoty problemu, jakim jest właściwe natężenie oświetlenia w salach dydaktycznych, w szczególności na ławkach i tablicach szkolnych, w kontekście zapewnienia uczniom odpowiednich warunków higieny procesów nauczania i wychowania.

W zakresie edukacji związanej z oddziaływaniem światła sztucznego, w tym światła niebieskiego emitowanego przez diody LED na zdrowie i warunki pobytu dzieci i młodzieży

¹ Dz.U. z 2023 r. poz. 338

² Art. 4 ust. 1 pkt 2 i pkt 5 ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej

³ Norma PN-EN 12464-1:2022-01 *Światło i oświetlenie. Oświetlenie miejsc pracy. Część 1: Miejsca pracy we wnętrzach.*

⁴ Art. 4 ust. 1 pkt 6 i 7 ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej

w placówkach nauczania, uprzejmie informuję, że Główny Inspektor Sanitarny w roku 2021, (biorąc pod uwagę ówczesną sytuację epidemiologiczną w kraju oraz dominującą formę zdalnego kształcenia dzieci i młodzieży), pozyskał oraz upowszechnił wszystkim jednostkom podległym Państwowej Inspekcji Sanitarnej opinię Komisji do Spraw Profilaktyki i Promocji Zdrowia zaakceptowaną przez Radę Sanitarno-Epidemiologiczną przy Głównym Inspektorze Sanitarnym, dotyczącą zasad bezpieczeństwa w korzystaniu ze smartfonów, tabletów i komputerów przez dzieci i młodzież – jako materiał wspierający w prowadzonych działaniach promocyjno-edukacyjnych. W opinii zwrócono szczególną uwagę na kwestie związane z oceną skutków korzystania przez dzieci i młodzież ze smartfonów, telefonów, tabletów, a także wskazano konkretne działania profilaktyczne. Dodatkowo należy podkreślić, że jednostki terenowe Państwowej Inspekcji Sanitarnej podejmowały działania promocyjno-edukacyjne w placówkach nauczania w ramach których zwracano m.in. uwagę na zagadnienie negatywnego oddziaływania światła sztucznego emitowanego przez ekrany smartfonów i tabletów, w tym emisji światła niebieskiego przez diody LED, na jakość i efektywność snu oraz wypoczynku.

Odnosząc się natomiast do kwestii wpływu sztucznego światła w przestrzeni publicznej (zewnątrznej) na zdrowie obywateli, uprzejmie informuję, że kwestie związane z procedurami dotyczącymi montażu tablic/urządzeń reklam świetlnych na elewacjach budynków, a także w pasach dróg publicznych oraz na terenach przyległych, wykraczają poza obszar działalności organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Uprzejmie informuję, że zasady lokalizowania tablic lub urządzeń reklam świetlnych w przestrzeni publicznej tzw. zewnętrznej co do zasady uregulowane są w przepisach prawa miejscowego np. w uchwałach rady gminy, a także w różnych aktach prawnych w zależności od miejsca montażu/posadowienia planowanej reklamy, m.in. w:

- ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁵ wskazano, że umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2022 r. poz. 503) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1 - wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane⁶, wskazano, że wykonywanie robót budowlanych polegających na instalowanie tablic i urządzeń reklamowych nie wymaga decyzji o pozwoleniu na budowę natomiast wymaga zgłoszenia do organu architektoniczno-budowlanego.
- rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 sierpnia 1999

⁵ Art. 36 ust. 1 pkt 10 (Dz.U. z 2022 r. poz. 840)

⁶ Art. 29 ust. 3 pkt 3c (Dz.U. z 2021 r. poz. 2351, ze zm.)

r. w sprawie warunków technicznych użytkowania budynków mieszkalnych⁷, określono, że na budynku mieszkalnym wielorodzinnym mogą być instalowane urządzenia i nośniki reklamowe oraz inne urządzenia niezwiązane z użytkowaniem budynku lub mieszkania, o ile nie ograniczają oświetlenia dziennego mieszkania.

- ustawie z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych⁸ wskazano, że w szczególnie uzasadnionych przypadkach lokalizowanie w pasie drogowym urządzeń obcych oraz reklam, może nastąpić wyłącznie za zezwoleniem właściwego zarządcy drogi, wydawanym w drodze decyzji administracyjnej - zezwolenie nie jest wymagane w przypadku zawarcia umowy, o której mowa w ust. 7 lub w art. 22 ust. 2, 2a lub 2c.

Ponadto, odnosząc się do pytania Pana Rzecznika cyt. „*Jakie działania (w tym legislacyjne) byłyby, zdaniem Pana Inspektora, wskazane, aby zmniejszyć negatywne oddziaływanie zanieczyszczenia świetlnego na zdrowie ludzi?*”, uprzejmie proszę o przyjęcie poniższych informacji.

Co do zasady kwestie związane z analizą i oceną wpływu sztucznego światła na zdrowie ludzkie pozostają w gestii instytutów naukowo-badawczych zajmujących się przedmiotową problematyką. W ramach podejmowanych działań Instytuty prowadzą badania naukowe oraz prace rozwojowe mające na celu potwierdzić lub zanegować pewne wyjściowe założenia (tzw. hipotezę badawczą) lub też odkryć zupełnie nowe zależności w danej sferze.

Wyniki z przeprowadzonych badań naukowych stanowiące wiarygodne źródło informacji np. w zakresie wpływu negatywnego oddziaływania zanieczyszczenia świetlnego na zdrowie ludzi mogłyby posłużyć przede wszystkim do podjęcia działań edukacyjno-informacyjnych przez różne organy, w tym również m.in. przez organy administracji samorządowej, w efekcie których byłoby możliwe uregulowanie na poziomie lokalnym np. w uchwałach rady gminy kwestii związanych z lokalizowaniem tablic lub urządzeń reklam świetlnych w tzw. zewnętrznej przestrzeni publicznej.

Ponadto wyniki z przeprowadzonych badań naukowych, ale również wiedza o podejmowanych działaniach zaradczych na różnych szczeblach administracji samorządowej (w skali całego kraju), w kontekście narastającego problemu zanieczyszczenia sztucznym światłem w przestrzeni publicznej, mogłyby stanowić materiał wyjściowy do wszczęcia prac legislacyjnych w przedmiotowym obszarze.

⁷ § 14 pkt 3 (Dz.U. 1999 Nr 74, poz. 836, ze zm.)

⁸ Art. 39 ust. 3 (Dz.U. z 2022 r. poz. 1693, ze zm.)

W zakresie pytania nr 2 cyt.:

„Czy Inspekcja (lub podległe jednostki) prowadzi kontrole co do zgodności opraw świetlnych z normą PN-EN 62471:2010 lub z innymi przepisami określającymi kwestie związane z oświetleniem? Jeśli tak, proszę o przedstawienie wyników tych kontroli.”

uprzejmie informuję, że organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w ramach sprawowania bieżącego nadzoru nad warunkami pracy nie prowadzą kontroli co do zgodności opraw świetlnych ze wskazaną przez Pana Rzecznika normą.

Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w ramach sprawowanego bieżącego nadzoru realizują zadania z zakresu zdrowia publicznego, w szczególności poprzez kontrolę przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi m.in. w odniesieniu do zapewnienia właściwego natężenia oświetlenia światłem sztucznym.

W odniesieniu do sprawowanego nadzoru nad zakładami pracy, zgodnie z w § 26 ust. 2 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w *sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy*⁹ niezależnie od oświetlenia dziennego w pomieszczeniach pracy należy zapewnić oświetlenie elektryczne o parametrach zgodnych z Polskimi Normami. Takie powołanie oznacza, że obowiązujące są wymagania zawarte w normach znajdujących się w aktualnym wykazie Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Obecnie w zakresie oświetlenia miejsc pracy obowiązuje norma PN-EN 12464-1:2022-01 *Światło i oświetlenie. Oświetlenie miejsc pracy. Część 1: Miejsca pracy we wnętrzach*. Państwowa Inspekcja Sanitarna w ramach sprawowanego nadzoru nad zakładami pracy przeprowadza badania i pomiary czynników szkodliwych i uciążliwych w środowisku pracy – w roku 2021 w ramach działalności laboratoryjnej wykonano¹⁰ 10 060 oznaczeń czynnika uciążliwego – oświetlenia w miejscu pracy, dokonując przy tym kontroli i oceny 6675 stanowisk pracy. Liczba skontrolowanych badaniami stanowisk pracy, na których natężenie oświetlenia elektrycznego ogólnego nie spełniało wymagań określonych w normie – 1371. Liczba zatrudnionych na stanowiskach pracy, gdzie natężenie oświetlenia elektrycznego ogólnego nie spełniało wymagań określonych w normie – 2542. W ramach bieżącego nadzoru sanitarnego pion higieny pracy Państwowej Inspekcji Sanitarnej sprawdza, czy natężenie oświetlenia elektrycznego na stanowisku pracy spełnia wymagania określone w obowiązującej normie. W przypadku, gdy natężenie oświetlenia elektrycznego nie spełnia takich wymagań wydawane są zalecenia/decyzje administracyjne nakazujące usunięcie nieprawidłowości.

⁹ Dz.U. z 2003 r. Nr 169 poz.1650 ze zm.

¹⁰ Druki statystyczne MZ-50

W zakresie pytania nr 3 cyt.:

„Czy Inspekcja prowadziła lub zlecała badania nad szkodliwością światła emitowanego z wykorzystaniem technologii LED? Jeśli tak, proszę o przedstawienie wyników tych badań, jeśli zaś nie, proszę o informację, czy takowe badania lub ich zlecenie jest planowane”

- uprzejmie informuję, że kwestie związane z prowadzeniem badań, analizą oraz oceną w zakresie szkodliwością światła emitowanego z wykorzystaniem technologii LED wykraczają poza kompetencje organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej i pozostają w gestii np. instytutów naukowo-badawczych zajmujących się przedmiotową problematyką np. Instytutu Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że na potrzeby niniejszej sprawy Główny Inspektor Sanitarny zwrócił się do Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego PZH – Państwowego Instytutu Badawczego oraz Instytutu Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi z prośbą o opinię w aspekcie potencjalnych zagrożeń dla zdrowia i życia ludzi narażonych na emisję światłem opartym na technologii LED zarówno w przestrzeni publicznej, jak i w pomieszczeniach zamkniętych.

W odpowiedzi Główny Inspektor Sanitarny uzyskał opinię Instytutu Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi z dnia 23 lutego 2023 r., ABIUDYR/ 062/147/2023, w której wskazano, że stosowanie oświetlenia w technologii LED może generować potencjalne skutki zdrowotne, ponieważ związane jest z ekspozycją na emitowane promieniowanie - diody LED mogą stanowić potencjalne zagrożenie dla zdrowia, poprzez niewłaściwy skład widmowy i emisję światła o zwiększonym udziale krótkiej długości fali, czyli z zakresu niebieskiego i o wysokiej energii względnej (w porównaniu ze światłem niebieskim z zakresu widma promieniowania słonecznego), a także promieniowania UV.

W opinii odniesiono się również do wyników badań francuskiej Narodowej Agencji Bezpieczeństwa Sanitarnego, wskazanych przez Pana Rzecznika w wystąpieniu, a także do badań przeprowadzonych w Polsce w zakresie szkodliwości światła emitowanego z wykorzystaniem technologii LED oraz oddziaływania tego zjawiska na zdrowie i życie ludzi.

Z treści opinii Instytutu wynika, że Francuska Agencja ANSES nie prowadziła badań w zakresie szkodliwości światła emitowanego przez systemy LED. W latach 2010 i 2019 opublikowano ekspertyzy przedstawiające aktualną wiedzę na temat skutków zdrowotnych związanych z narażeniem na technologię LED, w oparciu o opublikowane badania naukowe. Opracowano opinię na temat krytycznej analizy i podsumowano dane opublikowane w literaturze naukowej w postaci opinii ANSES. W zaktualizowanej ekspertyzie stwierdzono, że o ile nie można dokładnie określić ryzyka zakłócenia rytmu okołodobowego lub zakłócenia snu, ryzyka wystąpienia chorób skóry, dyskomfortu wzrokowego lub olśnienia czy epilepsji, związanego z narażeniem na diody LED, to ocena jakościowa tych danych dostarcza dowody na potencjalne ryzyko narażenia na promieniowanie emitowane przez LED.

Ponadto, jak wynika z treści opinii Instytutu, w Polsce nie prowadzono badań na temat skutków zdrowotnych stosowania technologii LED, natomiast problematyką oświetlenia stanowisk pracy z uwzględnieniem nowych źródeł światła zajmuje się Centralny Instytut Ochrony Pracy.

Uprzejmie informuję, że Główny Inspektor Sanitarny (mając na uwadze sprawowany przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej nadzór nad warunkami pracy) podejmie działania zmierzające do pozyskania informacji z Centralnego Instytutu Ochrony Pracy w zakresie problematyki dotyczącej oświetlenia stanowisk pracy z uwzględnieniem nowych źródeł światła, celem ich upowszechnienia.

Z poważaniem

Główny Inspektor Sanitarny
wz. Krzysztof Saczka
Zastępca Głównego Inspektora Sanitarnego

/dokument podpisany elektronicznie/